

WYDZIAŁ SPRAW SPOŁECZNYCH I OBYWATELSKICH

RAPORT

z wykonania w 2013 roku

Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Ostrołęce na lata 2011-2016

OSTROŁĘKA 27 MARCA 2014

Na podstawie art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii uchwałą Nr 47/VI/2011 Rady Miasta Ostrołęki z dnia 3 marca 2011 r. przyjęto Program Przeciwdziałania Narkomanii w Ostrołęce na lata 2011 – 2016. Artykuł 11 ww. ustawy stanowi, że organ wykonawczy gminy sporządza raport z wykonania programu i przedkłada go radzie gminy.

Celem strategicznym Programu jest ograniczenie używania substancji psychoaktywnych oraz związanych z tym problemów społecznych w Ostrołęce.

Realizatorzy Programu: m.in. placówki oświatowe, jednostki organizacyjne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, a także Komenda Miejska Policji, Straż Miejska, Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja” (w grudniu 2013 r. zmieniło nazwę na Stowarzyszenie Promocji Zdrowia „Nadzieja”), NZOZ „MONAR” oraz inne.

W celu realizacji zadań własnych gminy z zakresu przeciwdziałania narkomanii Prezydent Miasta Ostrołęki systematycznie inicjuje i wspiera różnego rodzaju działania profilaktyczne, mające na celu podniesienie świadomości dzieci, młodzieży i osób dorosłych (w tym rodziców) nt. szkodliwości używania środków psychoaktywnych, poprzez prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii.

Zadania z zakresu przeciwdziałania narkomanii, w ramach zadań własnych gminy, finansowane były ze środków pochodzących z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych – art. 18² ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012 r. poz. 1353 ze zm.).

Realizacja celu strategicznego Programu odbywała się poprzez działania określone w celach operacyjnych.

Zadanie 1: Zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem.

Cel operacyjny 1: Poprawa dostępności do leczenia, rehabilitacji, postrehabilitacji i programów redukcji szkód.

NZOZ Poradnia Rehabilitacyjno – Readaptacyjna „NADZIEJA” działa w ramach kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia, oddziałem mazowieckim. W Poradni

prowadzone były sesje psychoterapii indywidualnej, poradnictwo psychologiczne, diagnozy, konsultacje psychiatryczne. Łącznie w 2013 r. udzielono 1.350 porad dla 180 osób.

Grupa wsparcia anonimowych narkomanów

Mityngi grupy wsparcia dla osób uzależnionych odbywały się w każdy poniedziałek w godzinach 18.00 – 20.00. Podczas spotkań uczestnicy uzyskiwali wsparcie w trudnościach związanych z trzeźwieniem i mogli dzielić się swoimi problemami z innymi osobami zdrowiejącymi z uzależnienia. Spotkania miały charakter otwarty i były skierowane zarówno do absolwentów placówek terapeutycznych, osób będących w trakcie terapii uzależnienia, jak i osób chcących podjąć leczenie.

Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja” w 2013 r. prowadziło:

Punkt informacyjno – konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych z telefonem zaufania, który działał w każdy wtorek w godz. 14.00 – 16.00. W punkcie informacyjnym pracował certyfikowany psychoterapeuta. Do punktu zgłaszały się głównie osoby współuzależnione, w większości partnerki osób uzależnionych od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych. Część klientów stanowiły dzieci w wieku nastoletnim wychowujące się w rodzinach, w których występuje problem uzależnienia. Udzielano konsultacji osobom z problemem uzależnień, prowadzono diagnozę problemu, kierowano na odpowiednią formę leczenia, udzielano pomocy psychologicznej. W okresie trwania zadania udzielono 74 porad i konsultacji. Łącznie 80 godzin.

Trening interpersonalny odbywający się w każdy czwartek, w ramach którego uczestnicy uczyli się umiejętności nawiązywania prawidłowych relacji interpersonalnych, które są istotne w zapobieganiu powrotu osób po leczeniu do środowiska osób używających narkotyki, rozpoznawania oraz dokonywania zmian w nieprawidłowych postawach oraz destrukcyjnych zachowaniach związanych z braniem narkotyków. Pogłębiali również wiedzę i umiejętności na temat postaw i zachowań asertywnych. Wszystkie te umiejętności są niezwykle istotne dla zapobiegania nawrotom uzależnienia. W treningu wzięło udział 12 osób

Trening interpersonalny 26 godzin.

Grupę informacyjno - edukacyjną dla rodziców

Spotkania odbywały się w każdą środę w godzinach 18 – 21. Podczas zajęć rodzice dzieci uzależnionych lub zagrożonych uzależnieniem pozyskiwali informacje nt. profilaktyki i leczenia uzależnień. Omawiane były przyczyny uzależnień jak i sposoby zapobiegania im. Ponadto uczestnicy grupy edukacyjnej otrzymali wiedzę z zakresu mechanizmów

uzależnienia, rozpoznawania cech współuzależnienia, metod interwencji wobec osoby uzależnionej, funkcjonowania emocjonalnego dziecka w rodzinie, w której występuje uzależnienie, cech współuzależnienia występującego u dzieci, leczenia osób uzależnionych. Dowiadywali się również jak postępować z dzieckiem zażywającym narkotyki, omawiali osobiste trudności w tym zakresie oraz mieli możliwość wymiany doświadczeń.

Grupa informacyjno – edukacyjna dla rodziców

120 godzin.

Opiekę terapeutyczną indywidualną i grupową oraz wsparcie psychologiczne dla osób uzależnionych i/lub zakażonych wirusem HIV/chorych na AIDS, zamieszkujących w mieszkaniu readaptacyjnym.

W ramach profilaktyki HIV/AIDS

Wynajęcie i dofinansowanie mieszkania readaptacyjnego dla osób, które ukończyły podstawowy program terapii pomogło osobom zdrowiejącym włączyć się aktywnie w życie społeczne i usamodzielnąć się. Dało możliwość podjęcia pracy i nauki, odpowiedzialności i rozwiązywania codziennych problemów, przy wsparciu terapeutycznym i socjalnym. Koszt mieszkania był częściowo finansowany przez uczestników. W programie wzięło udział 8 osób. Mieszkańcy mieszkania readaptacyjnego otrzymywali pomoc terapeutyczną oraz wsparcie psychologiczne w ramach terapii indywidualnej i grupowej. Terapię prowadziła specjalistka terapii uzależnień. Poruszano tematy mające istotny wpływ na funkcjonowanie osób uzależnionych i ich powrót do społeczeństwa.

Realizowane zadanie było częścią kompleksowego projektu służącemu readaptacji społecznej absolwentów ośrodków leczenia uzależnień. Zadanie było realizowane przy pomocy dotacji przyznanej przez Prezydenta Miasta Ostrołęki.

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MONAR” Ośrodek Rehabilitacyjno – Readaptacyjny w Ostrołęce prowadzi placówkę, w której realizowany jest długoterminowy stacjonarny program rehabilitacyjno – readaptacyjny dla osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych w oparciu o metodę społeczności terapeutycznej. Odbiorcami programu są osoby (powyżej 18 roku życia) uzależnione od różnych substancji psychoaktywnych. Głównym celem terapii jest zdobywanie wiedzy i umiejętności potrzebnych dla trzeźwego życia. W tym celu w ośrodku prowadzone są grupy edukacyjne i terapeutyczne dotyczące wiedzy o uzależnieniu, metodach radzenia sobie z głodem alkoholowym/narkotykowym, grupa zapobiegania nawrotom choroby, trening zachowań konstruktywnych oraz trening asertywności. Cykl terapeutyczny trwa ok. 12 – 18 miesięcy i podzielony jest na trzy etapy, które są miarą postępów w leczeniu pacjenta. Na każdym z etapów status pacjenta jest inny.

Zróznicowany jest również rodzaj oddziaływań terapeutycznych i oczekiwań względem osoby leczącej się.

Formy realizacji programu:

- społeczność terapeutyczna (terapia grupowa),
- terapia indywidualna,
- warsztaty i treningi psychologiczne,
- warsztat konstruktywnych zachowań, asertywności, zapobiegania nawrotom choroby.

W ciągu roku nie wystąpiły żadne trudności w realizacji zaplanowanych działań. Realizacja programu terapeutycznego w placówce w 2013 roku przebiegała bez zastrzeżeń, zgodnie z założeniami programowymi 8 osób zakończyło leczenie i uzyskało status neofity, kolejne 6 osób ma obecnie status monarowca i ukończy niedługo terapię.

Liczba miejsc w placówce – 27.

Liczba osób przyjętych do ośrodka w 2013 r. w okresie sprawozdawczym: **46** osób

A.

Wiek	Płeć		RAZEM
	K	M	
do 17 lat 11 miesięcy 29 dni	-	-	-
od 18 do 24 lat	3	23	26
powyżej 24 lat	0	20	20
RAZEM	3	43	46

B.

Osoby przyjęte do ośrodka, które	Płeć		RAZEM
	K	M	
Nie leczyły się	1	5	6
Przebywały w innym ośrodku MONAR	0	25	25
Przebywały w innej placówce leczniczej	0	13	13
RAZEM	1	43	44

Pacjenci wypisani w okresie sprawozdawczym: **41** osób.

Powód wypisu	Płeć		RAZEM
	K	M	
Osoby zaleczone	0	8	8
Osoby, które złamały abstynencję	-	-	-
Osoby, które złamały inne przepisy regulaminu	-	3	3

Osoby wypisane na własne żądanie	2	22	24
Osoby przeniesione do innych ośrodków (szpitali)	-	2	2
Osoby wypisane z ośrodka i ponownie przyjęte	-	-	-
Inne powody (jakie): zakład karny	-	4	4
RAZEM	2	39	41

Liczba pacjentów, którzy podjęli naukę: 4 osoby

Typ szkoły	Płeć		RAZEM
	K	M	
Podstawowa			
Gimnazjum			
Liceum, technikum		3	3
Pomaturalna			
Studia			
Kursy przygotowania zawodowego		1	1
RAZEM		4	4

Ilość osobodni wykonanych w okresie sprawozdawczym: **7.532** osobodni.

Poziom wykształcenia pacjentów leczonych w okresie sprawozdawczym:

Poziom wykształcenia					
bez wykształcenia	podstawowe	zawodowe	średnie	wyższe	razem
	35	12	18	1	66

Liczba pacjentów leczonych w okresie sprawozdawczym: **66** osób.

Rodzaj uzależnienia	Kobiety			Mężczyźni			Razem
	do 17 lat 11 m-cy 29 dni	od 18 lat do 24 lat	powyżej 24 lat	do 17 lat 11 m-cy 29 dni	od 18 lat do 24 lat	powyżej 24 lat	
F.10							
F.11					1		1
F.12					1		1
F.13							

F.14							
F.15					1	2	3
F.16							
F.18							
F.19		5	1		26	29	61
Inne (jakie?)							
Razem:	-	5	1	-	29	31	66

Ilość personelu: : medycznego - 3 osoby, merytorycznego - 8 osób, innego - 4 osoby

Zadanie 2: Udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej.

Cel operacyjny 2: Zwiększenie skuteczności działań i wzrost jakości pracy podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania narkomanii.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej w ramach prowadzonej działalności w 2013 r. udzielał porad i informacji osobom zgłaszającym się z problemem narkomanii, przekazywał materiały edukacyjne dotyczące problemu narkomanii, a także udzielał pomocy psychologiczno – pedagogicznej i prawnej osobom z rodzin z problemem narkomanii. Łącznie z tych form pomocy skorzystało 8 osób, w tym 25 osób z tych rodzin.

Zadanie 3: Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych.

Cel operacyjny 3: Kształtowanie właściwych postaw wobec narkomanii i narkotyków oraz dopalaczy wśród mieszkańców miasta Ostrołęki.

W szkołach prowadzone były programy i zajęcia profilaktyczne, m.in.: „Narkotykom, dopalaczom mówimy NIE!”, „Drugi Elementarz”, „Korekta”, „Śnieżna Kula”, „Cukierki”, „Wybierz sam”, „NIE! Uzależnieniom”, „Używki to nie dla nas”.

Szkolnymi programami profilaktycznymi objęto uczniów wszystkich ostrołęckich szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich.

Realizacja programów polegała przede wszystkim na:

- dostarczeniu dzieciom i młodzieży informacji o substancji psychoaktywnych,
- wskazaniu możliwości unikania tych zagrożeń, sposobów radzenia sobie z nimi,
- przekazywanie wiadomości na temat zdrowego stylu życia wolnego od narkotyków.

Celem realizacji programów profilaktycznych było przede wszystkim zmniejszenie tendencji do ryzykownych zachowań wykazywanych przez młodzież, w tym:

- zmniejszenie ryzyka natychmiastowych i odroczonej konsekwencji używania środków psychoaktywnych,
- wzmacnianie zachowań asertywnych,
- wzmocnienie innych zachowań pożądaných.

W szkołach organizowano szkolenia, spotkania i pogadanki dla rodziców, często z udziałem psychologa oraz przedstawicieli stowarzyszeń i organizacji działających w zakresie profilaktyki uzależnień. Zapoznano ich z problemami uzależnienia od środków psychoaktywnych oraz skalą występowania tego zjawiska w naszym mieście. Przekazano informacje gdzie można szukać pomocy w przypadku podejrzenia, że dziecko miało kontakt ze środkami uzależniającymi.

Działania profilaktyczno – wychowawcze realizowane były również poprzez prowadzenie zajęć plastycznych, rytmicznych, tanecznych, komputerowych, jako alternatywna forma spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież.

Interesującą i mającą lepszą formę przekazu edukacyjno - profilaktycznego są spektakle teatralne. Przedstawienia teatralne głównie poruszały problem uzależnień w środowisku dzieci i młodzieży, relacji rodzinnych i społecznych.

W ramach profilaktyki realizowane były dodatkowe zajęcia rekreacyjno-sportowe pod nazwą „Akademia Orlika”, prowadzone przy Szkole Podstawowej Nr 2, które cieszyły się dużym zainteresowaniem dzieci i zapobiegały ich ryzykownym zachowaniom. Realizacja działań miała na celu promowanie wśród dzieci i młodzieży zdrowego stylu życia oraz kształtowanie postaw aktywnego działania. W zajęciach wzięło udział 40 uczniów.

Jednocześnie dodatkowo Miasto Ostrołęka systematycznie dokładało wszelkich starań w dążeniu do podniesienia świadomości młodych ludzi nt. szkodliwości używania środków psychoaktywnych, poprzez organizację i współorganizację koncertów, spotkań i wyjazdów m.in. na spotkania Społeczności „Przystanku PaT”, gdzie podejmowane działania były proponowane i przekazywane młodzieży w ciekawy i atrakcyjny sposób, przy jednoczesnym

wysiłku intelektualnym i fizycznym, które pozwalają nie tylko na integrację uczestników, ale utrwalają wśród młodego pokolenia właściwe postawy.

Z zakresu przeciwdziałania narkomanii Zespół Placówek Wsparcia Dziennego w 2013 r. realizował zadania w sześciu placówkach funkcjonujących na terenie m. Ostrołęki, w których organizowano zajęcia dla dzieci i młodzieży, przede wszystkim, z rodzin ubogich i zagrożonych patologią społeczną. Działania były realizowane poprzez promowanie pozytywnych, pożądanych społecznie postaw w formie cotygodniowych grupowych zajęć z psychologiem, w czasie których realizowane były niżej wymienione programy profilaktyczne:

- „Ja wśród ludzi” - opracowany przez psychologa na podstawie literatury fachowej,
- „Dzięki, nie piję!” - napisany przez psychologa, m.in. na podstawie informacji ze strony internetowej PARPA (www.niebotak.pl) oraz czasopisma REMEDIUM.

Wdrożony był również program pomocy psychoedukacyjnej Fundacji Drabina Rozwoju „Grajki-pomagajki”, gdzie dzieci poprzez gry komputerowe i ćwiczenia nabywały oraz trenowały podstawowe umiejętności społeczne.

Cotygodniowe zajęcia psychologa z dziećmi w świetlicach dotyczyły agresji i złości oraz rodzenia sobie z nimi, przemocy (w tym internetowej), profilaktyki używania alkoholu i narkotyków. Opracowane były scenariusze i ćwiczenia, których celem było przekazanie wiedzy i zastosowania jej w praktyce.

Ponadto wychowawcy prowadzili zajęcia wychowawczo – profilaktyczne, takie jak: „Ja i moje emocje – stop agresji”, „Być wolnym człowiekiem. Uzależnienia, co o nich wiemy?”, „Komu potrzebne są normy i reguły?”, „Warto pomagać”, „Papierosom powiedz – Nie!”, „Alkohol droga do nikąd”, „Jestem sobą, mam własne zdanie – asertywność a używki”, „Wakacyjna polisa trzeźwości”, „Wpływ alkoholu na organizm człowieka”, „Substancje uzależniające: alkohol, narkotyki ,papierosy”, „Używanie i nadużywanie alkoholu”, „ Palenie papierosów i jego skutki dla organizmu”, „Dziękuję nie truję”, „Uzależnienia wśród dzieci i młodzieży”, „Moja rodzina”, „Nasze hobby”, „Jak pożytecznie wykorzystać wolny czas?”, „Nasze zdrowie”, „Stop narkomanii”, „Znajdź rozwiązanie – nie pij”.

Celem programów było:

- dostarczenie uczniom rzetelnej wiedzy o środkach uzależniających (alkohol, nikotyna, narkotyki) oraz o ich wpływie na organizm i psychikę młodego człowieka,
- uczenie asertywnych zachowań, umiejętności odmawiania, podejmowania właściwych decyzji i dokonywania słuszych wyborów,

- uświadomienie wartości zdrowego stylu życia.
- zaspokojenie potrzeb wyrażania siebie, aktywności społecznej,
- budowanie poczucia wspólnoty grupowej,
- uczenie różnych sposobów odreagowywania negatywnych emocji, nazywania emocji,
- budowanie pozytywnego obrazu siebie,
- zaspokojenie potrzeby bycia ważnym,
- podniesienie własnej wartości,
- rozpoznawanie i promowanie zachowań asertywnych,
- przełamywanie barier nieśmiałości.

W poszczególnych placówkach, poza czasem przeznaczonym na odrabianie lekcji i wyrównywanie zaległości szkolnych, wychowawcy przygotowywali różnorodne zajęcia, spotkania z przedstawicielami różnych instytucji, imprezy z udziałem dzieci z innych świetlic, m.in.: spotkanie z ratownikami medycznymi mające na celu poznanie elementarnych zasad udzielania pierwszej pomocy, korzystanie z atrakcji dostępnych w mieście (wyjścia: do kina, pizzerii, MC Donald's , na basen, parków rozrywki), „Tłusty czwartek”- zabawa integracyjna dla dzieci, spotkanie z policjantem Komisarzem Kurpikiem, spotkanie z dietetykiem Nature Hause, wyjazdy rekreacyjne dla wychowanków i ich rodziców w ramach Szkółki Wędkowania, wycieczka edukacyjna do Miejskiej Komendy Policji w Ostrołęce, wycieczka do Muzeum Kultury Kurpiowskiej – Forty Bema, wycieczka do Straży Pożarnej, spotkania ze słuchaczami Kolegium Nauczycielskiego, zabawy, teatrzyki, „Święto pieczonego ziemniaka”.

Prowadzonych było dużo zajęć plastycznych z wykorzystaniem różnych technik (np.: wiklina papierowa, decupage, masa solna, origami, malowanie palcami).

Podczas pobytu w świetlicy zapewniono dzieciom drobne posiłki typu drugie śniadanie i podwieczorek oraz owoce i napoje. W 2013 r. objęto opieką w świetlicach 187 dzieci.

Placówka pieczy Zastępczej „Korczkówka” w 2013 roku prowadziła następujące działania z zakresu realizacji Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Ostrołęce na lata 2011 – 2016

Lp	Zadanie	Sposób realizacji	Liczba uczestników
1.	3.1 Promowanie pozytywnych, pożądaných społecznie postaw. Organizowanie spotkań , imprez kulturalnych i	Zorganizowanie Dnia Rodzicielstwa Zastępczego, integracyjnego pikniku rodzinnego oraz różnych spotkań okolicznościowych podczas, których modelowano pozytywne postawy i zachowania rodziców zastępczych	30 rodzin zastępczych, 14 rodzin biologicznych, 40 dzieci z pieczy

	sportowych, skierowanych do rodzin , umożliwiających wspólne spędzanie wolnego czasu w sposób konstruktywny.	i biologicznych. Poszerzanie kompetencji rodzica w zakresie konstruktywnych sposobów spędzania czasu z dzieckiem.	instytucjonalnej, 33 dzieci z pieczy rodzinnej
2.	3.2 Kształtowanie i rozpowszechnianie umiejętności rodzicielskich, z uwzględnieniem zagadnień dotyczących profilaktyki uzależnień, wzmacnianie roli rodziny. Kształtowanie właściwych postaw wobec narkotyków, kształtowanie systemu norm i wartości.	W grupach wsparcia dla zastępczych rodzin spokrewnionych, spotkaniach rodzin niezawodowych i zawodowych oraz podczas konsultacji indywidualnych z rodzicami zastępczymi i rodzicami dzieci umieszczonymi w instytucjonalnej pieczy zastępczej: -udzielano wsparcia psychologicznego i terapeutycznego z elementami terapii rodzinnej, -kształcono i poszerzano umiejętności komunikacyjne, -edukowano w zakresie wiedzy o substancjach, skutkach używania, sposobach rozpoznawania użycia danej substancji oraz podejmowania interwencji rodzicielskiej, - wspierano w działaniach dot. rozwiązywania problemów własnych, - prowadzono terapię motywacyjną w celu podjęcia terapii odwykowej, - zachęcano rodziców do uczestnictwa w ważnych dla dzieci wydarzeniach życiowych, umacniano w roli rodzicielskiej.	8 rodzin spokrewnionych 10 rodzin niezawodowych i zawodowych, 10 rodzin biologicznych dzieci w pieczy instytucjonalnej
3.	4.1 Wspieranie i prowadzenie działań dotyczących profilaktyki narkomanii	1. Przeprowadzono warsztaty, pogadanki, spotkania grupowe i indywidualne, na których; -przedstawiano konsekwencję zażycia i długotrwałego używania środków odurzających (w tym dopalaczy i leków), zapoznano z objawami i fazami uzależnienia, - wskazywano na konsekwencje zdrowotne (HIV/AIDS, WZW, choroby zakaźne i weneryczne) w związku z podejmowaniem zachowań ryzykownych, -kształtowano właściwą postawę wobec osób biorących środki psychoaktywne. 2.Objęto opieką terapeutyczną wychowanków podejmujących zachowania ryzykowne.	25 dzieci z pieczy instytucjonalnej, 10 dzieci z pieczy rodzinnej
4.	4.3 Otoczenie opieką psychologiczną dzieci z rodzin z problemem uzależnienia	1.Podejmowano działania edukacyjne polegające na dostarczaniu wiedzy o funkcjonowaniu rodziny, w tym podejmowaniu ról przez dzieci. 2.Udzielano wsparcia psychologicznego,	40 dzieci z pieczy instytucjonalnej, 15 dzieci z pieczy rodzinnej

		<p>terapeutycznego dzieciom z rodzin z problemem uzależnienia.</p> <p>3.Prowadzono indywidualną psychoterapię z pełnoletnimi wychowankami, których rodzice są uzależnieni oraz zajęcia socjoterapeutyczne dające możliwość odreagowania trudnych emocji związanych z sytuacją rodzinną</p>	
4.	4.4 Zwiększenie ilości propozycji dostępności form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży	<p>Konstruktywne spędzanie wolnego czasu jako alternatywa dla zachowań niepożądanych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przynależność do miejskich klubów sportowych, systematyczne treningi, - zajęcia taneczne, parateatralne, terapia zajęciowa, koło wędkarskie, -wyjścia do kina, na basen, wyjazdy do teatru, - wycieczki rowerowe, krajoznawcze, ekologiczne, -udział w międzypowiatowych rozgrywkach w piłkę nożną i turnieju strzeleckim, - korzystanie z oferty miejskich placówek sportowych, kulturalnych. 	40 dzieci z pieczy instytucjonalnej
5.	5.1 Podejmowanie działań wspierających osoby i rodziny w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie w miarę możliwości – do ich życiowego usamodzielnienia .	<p>1. Wyposażanie wychowanków w umiejętności społeczne.</p> <p>2.Dostosowanie organizacji życia w grupie wychowawczej pozwalającej nabyć umiejętności potrzebnych w dorosłym życiu .</p> <p>3.Udział wychowanków pieczy rodzinnej i instytucjonalnej, wychowawców oraz rodziców zastępczych w „Story cheering „ – innowacyjnej metodzie aktywizacji zawodowej młodzieży zagrożonej wykluczeniem ” realizowanym przez FUNDACJĘ DRABINA ROZWOJU.</p> <p>4.Pomoc wychowankom w znalezieniu pracy.</p>	<p>40 dzieci z pieczy instytucjonalnej</p> <p style="text-align: center;">31</p> <p style="text-align: center;">4</p>

Zadanie 4: Wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii.

Cel operacyjny 4: Ograniczenie używania substancji psychoaktywnych poprzez działania profilaktyczne.

W celu zintensyfikowania realizacji zadań własnych gminy z zakresu przeciwdziałania narkomanii Miasto Ostrołęka, reprezentowane przez Prezydenta Miasta Ostrołęki, zlecało do realizacji zadania publiczne w ramach ogłoszonych konkursów ofert. **W 2013 roku Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja”** realizowało w ramach zadań zleconych program postrehabilitacyjny dla osób, które ukończyły leczenie i zostały objęte programem w celu zapobieganiu nawrotom choroby, a także zostało wynajęte mieszkanie readaptacyjne do pomocy w wychodzeniu z uzależnienia osobom uzależnionym od substancji psychoaktywnych. Łącznie Stowarzyszenie „Nadzieja”,

specjalizujące się w pomocy osobom uzależnionym od narkotyków, ich rodzinom czy osobom zagrożonym problemem narkomanii otrzymało na realizację działań kwotę 32.000 zł. Pozostałe podmioty uprawnione - Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Ostrołęce ul. Kościuszki 21, Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca w Ostrołęce Plac Gen. Józefa Bema 11, Samodzielne Koło Terenowe Nr 116 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Ostrołęce ul. Koszarowa 3, Caritas Diecezji Łomżyńskiej ul. Rybaki 1 w Łomży, Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Pomocna Dłoń” ul. Mazowiecka 2 lok.12 Ostrołęka, Diecezja Łomżyńska Parafia p.w. Nawiedzenia NMP w Ostrołęce ul. Szwedzka 2, Diecezja Łomżyńska Parafia p.w. św. Franciszka z Asyżu w Ostrołęce ul. Bohaterów Warszawy 21, Okręg Mazowiecki Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej w Warszawie, ul. Ursynowska 36/38, Polski Czerwony Krzyż Zarząd Rejonowy ul. Kościuszki 24/26 w Ostrołęce, Uczniowski Klub Sportowy „Narew” ul. Papiernicza 1 w Ostrołęce, Towarzystwo Kulturalne „Bywalcy” ul. Inwalidów Wojennych 23 - prowadziły programy z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży oraz organizowały „Bezpieczne wakacje w mieście i plenerze”. Łączna kwota dotacji na ten cel wyniosła 102.000,00 zł.

Zadanie 5: Udzielanie pomocy osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym i integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego.

Cel operacyjny 5: Zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami uzależnienia od środków psychoaktywnych.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie realizował zadania w zakresie pomocy społecznej. Adresatami tej pomocy były osoby uzależnione od narkotyków oraz ich rodziny, w tym dzieci oraz osoby uzależnione, dotknięte ubóstwem i wykluczeniem społecznym, które były integrowane ze środowiskiem lokalnym w ramach pracy socjalnej, przy współpracy instytucji zajmujących się tym problemem i organizacji pozarządowych.

W 2013 r. pomocą finansową i rzeczową objęto 20 osób (rodzin). W ramach pracy socjalnej pracownicy socjalni MOPR podejmowali następujące działania:

- motywowanie do podjęcia leczenia, kontynuowanie terapii i zachowania abstynencji,
- motywowanie do systematycznych wizyt w Poradni Zdrowia Psychicznego,
- motywowanie do podjęcia zatrudnienia,

- motywowanie rodziny do uczestnictwa w grupach wsparcia,
- pomoc w rozwiązywaniu problemów rodzinnych i współpraca z rodziną,
- kierowanie do Stowarzyszenia Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja” w Ostrołęce,

Działania mające na celu ograniczenie zjawiska narkomanii realizowane przez Komendę Miejską Policji w Ostrołęce.

W 2013 ujawniono cztery osoby nieletnie naruszające przepisy ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Dwukrotnie czyny dotyczyły posiadania środków odurzających. Wszyscy nieletni w chwili popełnienia czynu mieli po 16 lat. Nadmienić również należy, że policjanci przy współudziale Straży Miejskiej, pięciokrotnie przeprowadzili działania kontrolno – prewencyjne ukierunkowane na egzekwowanie przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, mające na celu ujawnianie osób małoletnich będących pod działaniem alkoholu lub środków odurzających. W trakcie ich trwania skontrolowano przede wszystkim punkty sprzedaży i podawania alkoholu (3.934 razy) oraz miejsca gromadzenia się dzieci i młodzieży (1.151 razy). Ponadto ujawniono 15 przypadków spożywania alkoholu z naruszeniem art. 43 ust. 1 ww. ustawy oraz 19 przypadków łamania przepisów z art. 43 ust. 2. W trakcie działań nie ujawniono osób będących pod wpływem działania środków odurzających.

Na temat uzależnienia od środków odurzających policjanci zespołu ds. Nieletnich i Patologii oraz Zespołu ds. Przystępczości Nieletnich, a także dzielnicowi Rewirów, Posterunków Policji przeprowadzili szereg spotkań i pogadanek tematycznych w szkołach na terenie Ostrołęki, ze szczególnym uwzględnieniem aktów prawnych:

- procedury postępowania nauczycieli i metod współpracy szkół z policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przystępczością i demoralizacją, w szczególności narkomania, alkoholizmem, prostytutcją,
- ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich,
- ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Tematyka spotkań dotyczyła przede wszystkim znajomości oraz umiejętności interpretacji podstawowych pojęć związanych ze środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, ich właściwościami i skutkami ich zażywania, a także metodami terapii uzależnień i pomocy osobom uzależnionym.

Z ciekawszych inicjatyw należy wymienić:

- Realizację akcji „**Używki to nie dla nas**”. To akcja profilaktyczna dla uczniów szkół średnich poświęcona walce z uzależnieniami. Już po raz kolejny uczniowie programu „Szkola Promocji Zdrowia” uświadamiali młodym ludziom jak ważne jest życie bez uzależnienia. Na poszczególnych stoiskach można było bezpłatnie wykonać badania profilaktyczne czy też spróbować sił na torze przeszkód w alkogoglach lub symulatorze jazdy na motorowerze. Był też wspólny taniec zumbi, występy uczniów z II LO, studio piosenki. Działania te realizowano drugi rok. Atrakcją była też scena ze spektaklu „**Śmieję się Pajacu**”, która odnosi się do problemu alkoholizmu. Współorganizatorami akcji m.in. byli: Mazowiecki Szpital Specjalistyczny, II Liceum Ogólnokształcące, Komenda Miejska Policji, Grupa teatralna „Alternatywa”, Szkoła Podstawowa Nr 5, bar „Witaminka”, Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na Rzecz Promocji Zawodu i Praw Kobiet „OAZA”, Stowarzyszenie Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia, Powiatowa Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna.
- Akcję „**Patrol szkolny**” Policja wspólnie ze Strażą Miejską prowadziła przez cały 2013 rok, w ramach zapobiegania demoralizacji. Funkcjonariuszy tego patrolu można było spotkać kilka razy w miesiącu. Do zadań patrolu należało przede wszystkim weryfikowanie czy młodzież nie jest zagrożona demoralizacją. Jest to pojęcie bardzo obszerne. Szczególną uwagę patrolu przykuwali wagarowicze oraz małoletni palący papierosy, spożywający alkohol i zażywający inne środki psychoaktywne. Podczas patrolu kontrolowane były m.in. kawiarenki internetowe, dworce, plaża miejska i park miejski. Wpływ na to, gdzie patrol się pojawia mają sygnały od mieszkańców miasta. Podczas działań, z osobami zagrożonymi demoralizacją prowadzone były rozmowy profilaktyczne, z których informacje kierowano do rodziców, szkoły i sądu.
- W ramach patroli w 2013 r. skontrolowano 97 miejsc grupowania się młodzieży, odbyło się 65 spotkań połączonych z pogadankami profilaktycznymi (rodzice, uczniowie). Przeprowadzono 29 rozmów z nauczycielami i dyrekcją szkół oraz przeprowadzono 98 kontroli szkół i rejonów przyległych do szkół.

Realizacja zadań szczegółowych Programu w latach 2013, 2012 i 2011 przedstawia się następująco:

1.1 Przeprowadzanie kampanii informacyjnych dotyczących usług świadczonych przez placówki zajmujące się uzależnieniami z uwzględnieniem oferty dla osób nieubezpieczonych

i współuzależnionych. 3.3 Inicjowanie i prowadzenie społecznych kampanii edukacyjnych w obszarze zapobiegania HIV/AIDS i przeciwdziałania uzależnieniom. 3.5 Opracowywanie i udostępnianie materiałów edukacyjnych z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki narkomanii. 3.6 Współpraca z lokalnymi mediami w zakresie upowszechniania wiedzy na temat uzależnień, związanych z nimi problemów oraz sposobów ich rozwiązywania.

2013 r. 15 porad w obszarze zapobiegania HIV/AIDS i przeciwdziałania uzależnieniom opublikowanych w dwutygodniku (rozdawanym bezpłatnie) „Rozmaitości Ostrołęckie”. Nakład gazety dla Ostrołęki i powiatu ostrołęckiego - 24 000 egzemplarzy (w 2012 r. 15, w 2011 r. 18).

1.3 Prowadzenie szkoleń dla osób o zawodach niemedycznych mających kontakty z osobami używającymi środki psychoaktywne w zakresie podejmowania właściwych interwencji wobec osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem.

2013 r. 17 osób (pracownicy Straży Miejskiej, Państwowej Straży Pożarnej, Komendy Miejskiej Policji),

2012 r. 18 osób (słuchacze ostatniego roku Kolegium Nauczycielskiego),

2011 r. 36 osób (wychowawcy pracujący w internatach).

1.4 Udzielanie wsparcia w zakresie rehabilitacji, postrehabilitacji i readaptacji społecznej, i zawodowej osobom w trakcie leczenia oraz po jego zakończeniu. Kontynuowanie prowadzonych działań takich jak grupy wsparcia dla osób uzależnionych, grupy psychoedukacyjne, mieszkanie readaptacyjne. Zwiększanie kompetencji zawodowych, społecznych poprzez kursy zawodowe, poruszania się po rynku pracy, autoprezentacji, treningi umiejętności interpersonalnych, asertywności, zapobiegania nawrotom.

W 2013 r. 2012 r. i 2011 r. liczba placówek zajmujących się realizacją zadania -1, wykaz projektów realizowanych w ramach zadania : „**Trening umiejętności służących zdrowieniu**”, liczba osób objętych projektami w ww. poszczególnych latach – 8.

1.5 Poszerzenie oferty zajęć edukacyjno - treningowych i terapeutycznych dla osób współuzależnionych, prawidłowa diagnoza współuzależnienia, profesjonalna terapia, oraz zajęcia edukacyjno - treningowe umożliwiające kształtowanie prawidłowych postaw wobec osoby uzależnionej i radzenia sobie z przewlekłym stresem, jaki generuje problem uzależnienia w rodzinie.

W 2013 r. - liczba uczestników 10 osób, w 2012 r. i 2011 r. liczba projektów skierowanych do osób współuzależnionych – 1, - liczba uczestników tych projektów – 10,

liczba placówek zajmujących się terapią współuzależnienia - **Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja”**.

2.1 Tworzenie i realizowanie profesjonalnych programów profilaktycznych oraz programów oddziaływań, w oparciu o nowoczesne strategie profilaktyczne, skierowanych do różnych grup osób zagrożonych lub dotkniętych problemem uzależnienia. 2.2 Szkolenia i superwizje pracowników placówek, udzielających pomocy osobom uzależnionym w celu podniesienia kwalifikacji i poziomu umiejętności zawodowych. 2.3 Zaangażowanie profesjonalistów w dziedzinie zapobiegania i leczenia uzależnień do tworzenia i realizowania profesjonalnych programów profilaktycznych.

Realizacja zadań gminy odbywa się poprzez zlecenie zadań publicznych **Stowarzyszeniu Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja”**.

2013 r. Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja” – kadra: psycholog, pedagog, psychoterapeuci, psychiatra – 4 osoby posiadają Certyfikat Specjalisty Terapii Uzależnień.

2012 r. Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja” – kadra: psycholog, pedagog, psychoterapeuci, psychiatra - 4 osoby posiadają Certyfikat Specjalisty Terapii Uzależnień.

2011 r. Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja” – kadra: psycholog, pedagog, psychoterapeuci, psychiatra – 3 osoby posiadają Certyfikat Specjalisty Terapii Uzależnień.

3.1 Promowanie pozytywnych, pożądanych społecznie postaw. Organizowanie spotkań, imprez kulturalnych i sportowych, skierowanych do rodzin, umożliwiających wspólne spędzanie wolnego czasu w sposób konstruktywny. Promowanie zdrowego stylu życia poprzez rozwój i udostępnianie infrastruktury sportowo – rekreacyjnej. 3.4 Promowanie miejsc wolnych od substancji psychoaktywnych w społecznościach lokalnych. Wspieranie tworzenia i rozwoju miejsc publicznych dostępnych dla mieszkańców miasta, w których mogliby spędzać czas wolny, rozwijać zainteresowania oraz nawiązywać relacje interpersonalne w środowisku wolnym od środków odurzających.

- **W 2013 r.** jak w latach poprzednich infrastruktura sportowo – rekreacyjna i kultury umożliwiała korzystanie z:
- Ostrołęckiego Centrum Kultury i między innymi cyklicznych spotkań „Godziny dla rodziny” i „Nastroje we dwoje”,

- Parku Wodnego, hal sportowych, lodowiska, boisk, systematycznie modernizowanych boisk przyszkolnych, kortów tenisowych oraz siłowni zewnętrznych usytuowanych w różnych punktach miasta.

W 2013 r. kontynuowano realizację uchwały Nr 303/XXVIII/2012 Rady Miasta Ostrołęki z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie podjęcia działań zmierzających do poprawy warunków życia rodzin wielodzietnych zamieszkałych na terenie miasta Ostrołęki. Dzięki temu zostały stworzone warunki dla ww. rodzin w celu łatwiejszego ich dostępu do dóbr kultury oraz infrastruktury sportowej.

3.2 Kształtowanie i rozpowszechnianie umiejętności rodzicielskich, z uwzględnieniem zagadnień dotyczących profilaktyki uzależnień, wzmocnienie roli rodziny. Kształtowanie właściwych postaw wobec narkotyków, kształtowanie systemu norm i wartości

2013 r. - 823 rodziców uczniów wzięło udział w szkoleniach i warsztatach z zakresu uzależnień,

2012 r. - 346 rodziców uczniów wzięło udział w szkoleniach i warsztatach z zakresu uzależnień,

2011 r. - 543 rodziców uczniów wzięło udział w szkoleniach i warsztatach z zakresu uzależnień.

Ponadto należy dodać, że wzrasta świadomość społeczna rodziców na temat narkotyków i dopalaczy oraz skutków ich używania, mimo naturalnego wypierania, że to może dotyczyć ich dziecka.

4.1 Wspieranie i prowadzenie działań dotyczących profilaktyki narkomanii: pierwszorzędowej i drugorzędowej adresowanych do dzieci, młodzieży i studentów.

4.2 Stworzenie i wprowadzenie w życie programu wczesnej interwencji skierowanego do młodych osób eksperymentujących z narkotykami, nieuzależnionych.

W 2013 r. 2012 r. i 2011 r. działania profilaktyki pierwszorzędowej były prowadzone we wszystkich 17 szkołach w Ostrołęce. Dodatkowo w 2013 r. były prowadzone działania z zakresu profilaktyki drugorzędowej w Zespole Szkół Nr 5. Zajęcia ze specjalistą terapii uzależnień w ramach profilaktyki drugorzędowej miały charakter reaktywny i terapeutyczny. Działania te skierowane były do grup młodzieży po inicjacji alkoholowej, narkotykowej, itp. Celem tych działań było ograniczenie zaawansowania i czasu trwania dysfunkcji oraz zwiększenie możliwości wycofania się z zachowań ryzykownych.

4.3 Otoczenie opieką psychologiczną dzieci z rodzin z problemem uzależnienia.

W 2013 r. Certyfikowany Specjalista Terapii Uzależnień w Stowarzyszeniu Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja” przyjmował dwoje dzieci w ciągu jednego dyżuru w tygodniu, natomiast w 2012 r. i 2011 r. dwóch Certyfikowanych Specjalistów Terapii Uzależnień w Stowarzyszeniu Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych i Zagrożonych Uzależnieniem „Nadzieja” przyjmowało 5 dzieci tygodniowo.

4.4 Zwiększenie ilości propozycji i dostępności form spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży, studentów i młodych dorosłych.

W 2011 r. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie oraz Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza prowadziły łącznie 6 placówek opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego oraz 1 Środowiskowe Ognisko – Wychowawcze prowadził Oddział Powiatowy Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. Dzieci miały zapewnioną w placówkach opiekę i wychowanie oraz pomoc w nauce i możliwość uczestniczenia w zajęciach tematycznych. Łącznie do świetlic uczęszczało 210 dzieci.

W 2012 r. po zmianie przepisów ww. 6 świetlic – placówek wsparcia dziennego wcielonych działało w ramach Zespołu Placówek Wsparcia Dziennego. Ponadto Oddział Powiatowy Towarzystwa Przyjaciół Dzieci prowadził Środowiskowe Ognisko – Wychowawcze. Dzięki działaniom władz Miasta dzieci nadal miały zapewnioną w placówkach opiekę i wychowanie oraz pomoc w nauce i możliwość uczestniczenia w zajęciach tematycznych. Łącznie do świetlic uczęszczało 210 dzieci.

W 2013 r. Miasto Ostrołęka prowadziło 6 świetlic – placówek wsparcia dziennego funkcjonujących w ramach Zespołu Placówek Wsparcia Dziennego. Funkcjonowało również Środowiskowe Ognisko – Wychowawcze prowadzone przez Oddział Powiatowy Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. Łącznie do świetlic uczęszczało 206 dzieci.

5.1 Podejmowanie działań wspierających osoby i rodziny w przezwycięzeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie - w miarę możliwości - do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka.

W 2013 r. NZOZ Poradnia Rehabilitacyjno - Readaptacyjna „Nadzieja” udzieliła o 75 porad z zakresu uzależnień i współuzależnień więcej niż w latach poprzednich. (2012 r.- 1.275, 2011 r. – 1.275 porad).

W 2013 r. Do Monaru zgłosiło się na leczenie 46 osób (w 2012 r. 39, w 2011 r. 47) Ośrodek Interwencji Kryzysowej udzielił porad 25 osobom uzależnionym od narkotyków (w 2012 r.

21, w 2011 r. 39) w **Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie** przyznał 20 osobom uzależnionym od narkotyków pomoc finansową na kwotę 69.886,80 zł. (w 2012 r. 40 osób, na kwotę 54.070 zł, w 2011 r. 26 osób na kwotę 42.877 zł). Natomiast liczba osób uzależnionych od narkotyków, wykluczonych społecznie, które zintegrowały się z lokalnym środowiskiem, tak jak w latach poprzednich, wyniosła 8.

Po analizie realizacji zadań określonych w Programie należy wskazać, że:

- 1) Systematycznie, od kilku lat mieszkańcy Ostrołęki, dzięki publikacjom w mediach, pogłębiają swoją wiedzę w obszarze HIV/AIDS.
- 2) Liczba specjalistów udzielających pomocy osobom uzależnionym od substancji psychoaktywnych utrzymuje się na względnie stałym poziomie.
- 3) Infrastruktura sportowo – rekreacyjna i kultury w Ostrołęce pozwala na atrakcyjne spędzanie czasu wolnego, jako alternatywa dla używania środków psychoaktywnych.
- 4) Wzrosła liczba rodziców uczniów biorących udział w szkoleniach dotyczących szkodliwości używania środków psychoaktywnych.
- 5) Adekwatnie do potrzeb realizowane były programy profilaktyczne skierowane do młodzieży, w tym z grup podwyższonego ryzyka.
- 6) Niezmienna pozostaje liczba placówek wsparcia dziennego oferująca ciekawe formy spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież.
- 7) Zarejestrowano większą liczbę osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych i współuzależnionych zgłaszających się do specjalistów po pomoc.